

УДК 008

Олександр Шевчук

ПОЛЮВАННЯ НА ЧУЖОГО: ЗНАЧЕННЯ ЧУЖОСТІ У ФОРМУВАННІ ІДЕНТИЧНІСТІ І ВПЛИВ НА КУЛЬТУРУ

Буття кожної людини визначають три світоглядні категорії «Я», «Інший» і «Чужий». Усі вони знаходяться у міцному взаємозв'язку. Кожна із трьох філософських категорій має постійний і міцний вплив одна на одну. Виключення одного із цієї тріади означає екзистенційних крах двох інших – усі три етичні категорії міцно взаємопов'язані, а тому усі три ці категорії створюють одну цілісність, хоча кожна з них є певним оригінальним явищем. Усі ці три явища визначає низка факторів: час, окреслення власної ідентичності, культурний та соціальний клімат, а також історичні передумови. Чужість – нерозривно зв'язана із культурним та суспільним життям людства. Крім того, проблему складає і те, що в умовах сучасності доволі часто витворюється не справжня, а «дискурсивна ідентичність» Іншого [2, с. 194–201].

Відмінність категорій «Інший» і «Чужий»

Попри певну позірну подібність цих етичних категорій, між ними існує чітке (можна сказати – категоричне) розділення. І коріниться воно у сприйнятті тих, хто належить до цих умовних категорій. Головна відмінність полягає у тому, що Інший має шанси на прийняття більшістю: Інший може бути хоча й відмінний, але може розраховувати на розуміння. Чужий такої можливості не має. Часто він знаходиться поза межами етично-морального кодексу і, часто, підлягає знищенню. Як приклад винищення чужості може бути Голокост. Євреї як частина соціуму, де панувала ідеологія нацизму, означувалися як шкідливі та небезпечні. Чужий, на відміну від Іншого, часто позбавлений можливості (й здатності) виправдатися. Інший – відмінний, але близький. Чужий – і відмінний, і далекий.

Чужість практично завжди не приймається. А тому вона приречена пристосовуватися, творити власний простір та власну культуру-

ру. Через це завжди цікава та захоплююча. Проте зустріч із Чужим ніколи не минає безслідно.

Тасмничість Чужого

Усвідомлення Я не можливе без присутності поруч Іншого та Чужого. Без цього виникає почуття розгубленості й навіть не можемо без цього усвідомити своє місце у світі, у бутті. Адже Чужий, на рівні з Іншим, служать певними визначниками життєвого простору. Чужий детермінує наше буття, він є частиною сумління, яке може залишитися живим, лише оцінювальне ставлення доінших – Інших і Чужих. Справа полягає у самій сутності Чужого як феномену. Чужий існував від початку існування людства: тоді чужими були представники інших племен, сили природи і навіть боги. Проте він і далі залишається тасмничий: Чужий знаходиться на віддалі, він і далі ховається від нашого особистого буття.

Частково Чужий залишається тасмничим не лише через власну природну сутність, але й через наше небажання пізнавати. Наближення до цього феномену потребує сміливості та вмотивованості. Адже Чужий може стати джерелом досвіду, який може змінити розуміння світу, його нетривкості та вразливості.

Ми витісняємо Чужого через його загрозу підважити стабільність нашого буття. Це, своєю чергою, провокує різноманітні способи захисту від нього.

Війна з Чужим

Найтрадиційнішим способом витіснення Чужого з життєвого простору – це війна з ним. Усі війни є війною з чужістю чи обороною від неї. І часто, як не дивно, це породжує культурні артефакти. Великий китайський мур, який належить є культурною пам'яткою, виник як оборонна споруда супроти племен. Страх перед Чужим неодмінно стане приводом для знищення його. Важливо усвідомити, що це цілком тваринне прагнення. Саме у тварин закладене прагнення вбивства чужості як конкурента на можливості та блага. У січні 1974 року в Танзанії вибухнуло криваве протистояння між шимпанзе, яке дослідниця Джейн Гудолл охрестила «чотирирічною війною». Існує кілька версій про причини початку війни між тваринами, але ключовими можна назвати: влада та бажання до більшого користування благами [1]. Звичайно, досягнення цього забезпечувалося через знищення суперників із протилежного табору. Себто «Чужих».

Чужий часто стає заручником змагання інших за владу. Адже він – вразливий і часто стає об'єктом впливу або багатьох впливів.

Половання на Чужого

А між тим, як уже наголошувалося, Чужий відіграє ключову роль у формуванні ідентичності. Кожен може зрозуміти себе в мирному протиставленні до Іншого та Чужого, адже тільки вони здатні утвердити кожного у відповіді на запитання «Хто я?». Втікаючи від відмінності й чужості, кожен зрештою знаходить власну особистість. Це ж можна сказати про європейську цивілізація, яка протиставляла власну освіченість і цивілізованість «варварам». Європейськість – це змагання із умовним варваром. І як результат – відречення від умовного варварства.

Саме тому Чужий – необхідний для повнокровного існування культури і цивілізації. Але він не повинен бути знищений. Можна сказати, що Чужий мусить бути «знайдений» і «впольований» – одним словом, співіснування з Чужим може бути лише за максимального наближення до нього. Проте при цьому не повинна тратитися ні його оригінальність, ні того, хто наважився наблизитися до того, що кардинально відмінне.

Література:

1. Кривава війна між шимпанзе в Африці: що стало причиною? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-43876787> (1.05.2018).
2. Shevchuk D., Matusevych T. Discursive Identity and Problem of Social Identification // *Analele Universității din Craiova. Seria: Filosofie.* – Nr 39 (1/2017). – S. 194–201.